

Amerika országimázsa az ezredfordulón¹

ALKALMAZOTT HUMÁNTUDOMÁNYI INTÉZET

globális imázsprobléma, demokratikus elkötelezettség, nemzetközi küldetéstudat, „birodalmi túlterjeszkedés”, iraki háború.

Az 1990-es évek elején a Varsói Szerződés, majd a Szovjetunió felbomlása megváltoztatta az USA világszemléletét, ami országképének külföldi megítélésében is megmutatkozott. Elsősorban új, globális biztonságpolitikája volt az, amely inkább negatív, mint pozitív irányba vitte el a világ róla alkotott képét, s az ország imázsproblémája később az iraki háború kapcsán csúcspontot ért el. Az ENSZ égisze alatt indított első Öböl-háborút 1991-ben a világ közvéleménye még a széles, internacionalista együttműködés szép példájának tartotta. E Kuvait felszabadításáért vívott harcban a koalíció vezető ereje az Egyesült Államok volt, és e siker az idősebb George Bush elnöknek népszerűséget, nagyobb nemzetközi tekintélyt szerzett. Ezután azonban felerősödött a superhatalomra jellemző hangzatos retorika a földkerekség „legjobb, legerősebb” haderejéről, ami sokakat zavart még szövetségesei közül is. A század utolsó évtizedében a Clinton-adminisztráció nem csupán a propaganda szintjén, hanem – többek között – a Balkán-háborúkban játszott aktív szerepével is egyesek számára azt bizonyította, hogy a hegemoniára törekvés nem áll távol az amerikai kormányoktól. A Szerbia ellen végrehajtott, pusztító erejű légitámadások – függetlenül attól, hogy elérték a várt hatást – megosztották a világ közvéleményét, beleértve a magyar lakosságot is. Ezúttal amerikai vezetés alatt álló NATO-hadműveletről volt szó, melynek célja a kegyetlen etnikai tisztogatást folytató Milosevics-rezsim térdre kényszerítése volt. Mégis, a nyugati szövetséges államokban is voltak tiltakozó megmozdulások. Jóllehet hazánk ekkor már a NATO tagja volt, e katonai akció a nem hivatalos Amerika-ellenesség felerősödését eredményezte Magyarországon is.

A Clinton-adminisztráció gazdasági és külpolitikai teljesítményeit 1998/99-ben súlyosan beárnyékolta az elnök szexbotránya miatt kitört politikai válság. Hamis tanúzás és az igazságszolgáltatás akadályozása címén a Kongresszus vádat emelt Bill Clinton ellen. Konzervatív republikánus politikai ellenfelei látványos, már-már komikus kirakatperben igyekeztek a superhatalom első számú vezetőjét ország-világ előtt lejáratni. A média nyilvánosságának köszönhetően az egész világ közvéleménye tanúja lehetett bűnbánó pironkodásának, csakúgy, mint a képviselők és a szenátorok moralizáló pártpolitikai civakodásának, hatalmi harcának. Az elnököt végül felmentették; ám a Monica Lewinsky-ügy és az „impeachment” nem csupán Clinton személyes tekintélyének és az elnöki mítosznak ártott, de fellebbentette a fátylat a politikai elit tagjainak képmutatásáról is.

Az USA balkáni béketeremtő misszióját követően Jesse Helms, a szenátus külügyi bizottságának konzervatív republikánus elnöke az ENSZ Biztonsági Tanácsának ülésén – a jelenlévők megrökönyödésére – a tagdíj megvonásával, sőt a világszervezetből való kivonulással fenyegetőzött arra az esetre, ha az ENSZ megpróbálná kiterjeszteni a hágai nemzetközi büntetőbíróság joghatóságát amerikai állampolgárokra.² Tartozását az Egyesült Államok kormánya, minthogy az ENSZ támogatását kereste, csupán a 2001. szeptemberi terrortámadás után egyenlítette ki maradéktalanul, és csak 2003-ban csatlakozott ismét az UNESCO-hoz, amelyből korábban kilépett. Előzőleg az USA bizonyos nemzetközi egyezmények alól is kivonta magát, illetve nem csatlakozott olyanokhoz, melyeket a világ legtöbb országa fontosnak tartott. A szenátus nem ratifikálta az atomkísérleteket betiltó megállapodást. Mint az egyik legnagyobb légtérszennyező ország, nem fogadta el a klímaváltozással kapcsolatos kiotói egyezményt, amely arra kötelezi a szerződő feleket, hogy csökkentsék az üvegházhatású ipari gázok kibocsátását a légkörbe. Az Egyesült Államok nem csatlakozott az ENSZ égisze alatt megkötött egyezményhez, amely megtiltja a taposóaknák gyártását, tárolását és továbbadását. E lépések még Amerika szövetségeseinek körében is értetlenséget váltottak ki, s azt a benyomást keltették, hogy az USA nem ismeri el magára nézve kötelezőnek azokat a normákat, amelyek tiszteletben tartását másoktól elvárja.

¹ E tanulmány eredeti, bővebb változata megjelent FRANK Tibor (szerk.): *Gyarmatokból impérium. Magyar kutatók tanulmányai az amerikai történelemről*. Budapest, 2007, Gondolat Kiadó, 308–343.

² Lásd M. ELLIOTT: *A Target Too Good To Resist*. *Newsweek*, 2000. január 31. 21.

É helyt csupán utalunk arra, hogy míg az emberi jogok külföldi betartására ügyelő Egyesült Államok értékrendjébe belefér a – néha téves ítéleteken nyugvó – halálbüntetés alkalmazása is, az európai közvélemény szemében ez ugyancsak visszatetsző, anakronisztikus jelenségnek számít. Mint ahogy szintén rossz fényt vet az országra a liberális fegyverviselési jog következtében kiterjedt bűnözés, de különösen az utóbbi időben előforduló iskolai tömeggyilkosságok. Bár a néger kisebbséggel szembeni faji előítélet az utóbbi évtizedekben továbbra is csökkenő tendenciát mutat, az afroamerikaiakkal kapcsolatos atrocitások időről időre még mindig árnyékokat vetnek az ország képére. A szegénységgel, az iskolázatlansággal küszködő afroamerikai tömegek gondja továbbra is rontja az amerikai társadalomról alkotott összképet, ám ezzel szembeállíthatók a külvilág szemében is imponáló sikereik: a négereknek volt már polgármestere, kormányzója, kongresszusi képviselője, főbírája, több kormánytagja, sőt nem egy elnökjelöltje.

Az Egyesült Államok politikai, gazdasági, kulturális és informatikai térnyerése az 1990-es években számos országban irigységet vagy éppenséggel a fokozódó globalizációtól való félelmet váltott ki. Az ezredforduló küszöbén a globalizáció bizonyos megnyilvánulásai sok polgár szemében az amerikanizálódás veszélyét jelentették, ami Amerika-ellenességghez vezetett Európában is. A gazdasági globalizáció szélsőségeitől sem mentes ellentétben elsősorban az Egyesült Államok ellen fordította haragját. A média részesevé a globalizációs folyamatból ugyanakkor nem csupán gazdasági jellegű, így a felelőssége is más. Tény, hogy az amerikai média független orgánumainak nincs rá felhatalmazása, ezért nem is célja bármiféle kormánypropaganda terjesztése a nyilvánosságban; legfeljebb az USA-ra jellemző gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális értékek, eszmék és információkat exportálhatja a maguk sokszínűségében. Ugyanakkor az USA élen jár a globalizált információk társadalom megteremtésében, amennyiben az informatikai forradalom hazája, ahol jelenleg is az információk világháló tartalmának jó része keletkezik. Ez pedig Joseph Nye professzor szerint jó eszköz az általa idealizált „gyengéd hatalom” erejének növelésére.³

Amint a Bill Clinton névéhez fűződő belpolitikai botrány ártott a Fehér Ház tekintélyének, úgy rontotta az amerikai választási rendszer hitelét a 2000 őszen tartott elnökválasztásból kikerekedő negatív szenzáció. A már-már komikus elemekben bővelkedő újraszámítások Florida államban a procedura elhúzódtásához és a végeredmény legitimitásának megkérdőjelezhetőségéhez vezettek. Jóllehet George W. Bush alkotmányos módon szerezte meg a győzelmet Al Gore felett, személyét a nemzetközi közvélemény kezdettől fenntartásokkal fogadta. Ekkor azonban még nem volt sejthető, hogy a külföldön régóta lappangó Amerika-ellenesség éppen az ő elnöksége idején fog tetőfokára hágni. Közismert, hogy különösen az iszlám világ hosszú évtizedekre visszamenően több mint nehezített az Egyesült Államokra annak Izrael támogató közel-keleti politikája miatt. A fundamentalista, antidemokratikus iszlám rezsimiek számára nem volt kíváncsi a nyugati civilizáció terjedése, hiszen az a polgári demokráciát, az egyenjogúságot, a szekularizációt mozdította volna elő földjükön. Az évszázad utolsó két évtizedében radikális iszlám terrorista szervezetek tagjai már számos jelét adták elszántságuknak, hogy Amerikát elrettentsék és az arab világgal szembeni „önmérsékletre” intsek. Akcióik között főleg repülőgép-elterítések és objektumok elleni robbantásos merényletek szerepeltek. Az első Öböl-háborúban az iraki hadsereg mért megszálló vereség csak növelte a közel-keleti arab népek szolidaritását Amerikával szemben. Az al-Kaida szervezetének tagjai végül 2001. szeptember 11-én látták elérkezettnek az időt a „nagy leszámolásra”, a New York és Washington elleni összehangolt terrortámadásra. Az össze-sen mintegy három ezer emberéletet követelő tragikus esemény történelmi jelentősége azonnal felmérhető volt: az USA az akciót az ország megtámadásaként fogta fel, ami messzemenő katonai és politikai következményeket sejtetett. Minden addigi külpolitikai stratégia menten ártékelődött, s új prioritás került előtérbe a kül- és biztonságpolitikában: a nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem. Amit viszont nem lehetett azonnal érzékelni, az volt, hogy Bush elnök antiterrorista hadjárata hosszabb távon az Egyesült Államok reputációjának többet árthat, mint amennyit használ.

A világ közvéleménye, a mértékadó nemzetközi média természetes döbbenettel és részvétellel fogadta a szeptember 11-ei események híreit. Bár voltak olyan hangok is, hogy „Amerika azt kapta, amit érdemelt”, a magyar kormány és a hazai parlamenti pártok – a MIÉP kivételével – szintén haladéktalanul kifejezésre juttatták együttérzésüket az Egyesült Államok népével. 2002-re világossá vált, hogy az iszlám ihletésű globális terrorral folyamatosan számolni kell. A veszélyérzet különösen az Egyesült Államokban állandósult. Az USA katonai válaszlépései súlyos áldozatokkal jártak, és bár legitimitásuk vitát gerjesztett, mégis az amerikai hadigé-

³ Lásd J. S. NYE: *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*. New York, 2002, Oxford University Press.

pezet beindulását kiváltó eredeti ok, vagyis a tulajdonképpeni *casus belli* nem volt más, mint a két nagyvárost ért terrortámadás, a világ szuperhatalmának sokkolása és porig alázása.

A katasztrófát követő napokban-hetekben felelős amerikai vezető körökben is többször feltették a kérdést: „Vajon miért utálnak bennünket?” Nyilvánvaló volt, hogy az ország, illetve a kormány súlyos népszerűségi deficittel áll szemben. A korrekció szándékával önvizsgálatok és intézkedések sora vette kezdetét. A kormányzattól független Külpolitikai Tanács is elemzést végzett az USA nemzetközi megítélésének javíthatóságáról. A tekintélyes agytröszt 2002 nyarán közzétett jelentésében rámutatott a hiányosságokra, és ajánlásokat fogalmazott meg az adminisztráció részére. Megállapította, hogy az Egyesült Államok *globális imázsproblémával* küzd: világszerte „arrogánsnak, képmutatónak, önteltnek, önmagával szemben elnézőnek, mások érdekei iránt közömbösnek” tartják.⁴ A jelentés arra a következtetésre jutott, hogy fokozni kell a külföldre irányuló országimázs-propagandát, a kölcsönös kommunikációt, a civil szférát érintő kultúrdiplomácia támogatását. A közreműködő szakértők persze tisztában voltak azzal, hogy tartalmi változtatások nélkül a propaganda önmagában mit sem segíthet egy alapjaiban népszerűtlen külpolitikán. A Bush-kormány azonban nem tért el a neokonzervatívok által helyesnek vélt külpolitikai irányvonaltól. A fent idézett kérdésre a hivatalos válasz az maradt, hogy „azért utálnak bennünket, mert nem értenek meg minket”, semmint, hogy „azért utálnak bennünket, mert tévúton járunk, legalábbis időnként.” A törvényhozók többsége a hidegháborús időkől ismert, egyszerűbb propaganda- és pr-tevékenységben gondolkodott, melynek célja az agitáció, a kormány politikájának eladása volt, főként a tömegkommunikáció segítségével.

A média eközben ismét kongatta a vészharangot a világban növekvő Amerika-ellenességről. A CNN külön vitaműsorban elemezte a lehetséges okokat, a *Newsweek* pedig körkérdest intézett ismert külföldi közéleti személyiségekhez.⁵ A Nobel-békedíjas Oscar Arias, volt Costa Rica-i elnök szerint sokan azért nem szeretik Amerikát, mert irigyek gazdagságára, elítélik unilateralizmusát, protekcionista kereskedelmi politikáját, keveslik a szegény országoknak nyújtott segítségét. Vaclav Havel cseh köztársasági elnök az USA külügyekben esetenként megnyilvánuló „ügytelenségéről és arroganciájáról”, a „szupranacionális vállalatok okozta frusztrációról” szólt. Felipe Gonzalez spanyol ex-miniszterelnök úgy fogalmazott, hogy az Egyesült Államok kormánya elfecsérelte a világ szeptember 11. után kinyilvánított együttérzését és „arrogáns unilateralizmusa” aggodalomra ad okot. Elfogadhatatlannak tartotta Bush elnök kedvelt „gonosz tengelye” fogalmát s az európai országokkal szembeni bizalmatlanságát.⁶ Amerika népszerűségvesztése Magyarországon is ekkortájt érte el addigi mélypontját. A tengerentúli tömegkultúra beáramlása ugyan folytatódott, de a rendszerváltás korának Amerika-párti reformértelmisége 2002-re már Európa-hívó lett.

Az Afganisztán felszabadításának és stabilizációjának sikerességében bízó washingtoni kormány a nemzetközi terrorizmus ellen vívott harcában ezután többfrontos háborúra készült fel. Neokonzervatív ideológusok elképzelése alapján – misszionáriusi elhívatottsággal – az arab világ demokratizálását tűzte ki célul. Ehhez első lépésként Szaddam Husszein diktatúrájának megdöntése tűnt lényegesnek. Bush terve az volt, hogy Irak felszabadítása jótékony hatással lesz az egész közel-keleti térségre, ami egyszerűsége miatt az USA érdekeit is szolgálná. A világ második legnagyobb olajkészletével rendelkező ország – az elnök szerint a „gonosz tengelyének” tagja – már az első Öböl-háború óta Amerika ellenségének számított.⁷ Együttműködése az al-Kaidával a szeptember 11-ei terrortámadás kapcsán ugyan nem nyert bizonyítást, de Szaddam Husszein a Központi Hírszerző Hivatal (CIA) információi szerint titokban tömegpusztító fegyverekkel, vagy legalábbis azok gyártásához szükséges kapacitással rendelkezett. Az ENSZ fegyverzetellenőreinek ezzel ellentétes tartalmú jelentései sem tudták meggyőzni az elnököket: 2002-ben eldöntötte, hogy leszámol az iraki rezsimmel, s elrettentő példával szolgál a terrorizmust támogató „bandita államoknak.” Szóban a háborút csupán végső esetre helyezte kilátásba, ám az USA új – neokonzervatív ihletésű – nemzetbiztonsági doktrínájában már megfogalmazódott a megelőző csapás, a preventív hadviselés joga olyan diktatúrák ellen, amelyek szerint veszélyeztetik a békét.⁸

⁴ A Report of an Independent Task Force on Public Diplomacy. Sponsored by the Council on Foreign Relations. 2002. július. <http://cfr.org/public/resource>

⁵ Q&A With Jim Clancy. *CNN International*, 2002. szeptember 5.; The Last Word: Why Hate America? *Newsweek*, 2002. szeptember 9. 56.

⁶ *Newsweek*: Uo.

⁷ G. W. Bush a „gonosz tengelyének” („axis of evil”) nevezte az amerikai feltételezések szerint atomfegyverek előállításán dolgozó három diktatórikus rezsimet: Irakot, Iránt és Észak-Koreát.

⁸ Lásd *The National Security Strategy of the United States of America*. Washington, September 2002, The White House.

E terv kivitelezése azonban az Egyesült Államok politikájának s vele együtt országhépeének nemzetközi megítélésében újabb negatív fordulatot eredményezett.

A terrorizmus elleni küzdelemre hivatkozó amerikai kül- és biztonságpolitika, a Bush-doktrína – a brit kormányt leszámítva –, még az USA hagyományos európai szövetségeseinek szemében is visszatetsző volt. Az elnök kardcsörtető retorikája az európai közvélemény számára meglehetősen idegenül és szokatlanul hangzott. A keresztes hadjáratokra emlékeztetett, midőn a Jó és a Gonosz bibliai harcára utalt, s kiadta a jelszót: „aki nincs velünk, az ellenünk van.”⁹ Az ENSZ-re és a szövetségi rendszerre épülő konszenzus keresése helyett úgy tűnt, Washington egyoldalú döntések felé hajlik, amivel óhatatlanul a hegemoniára törekvő nagyhatalom benyomását keltette. A két kontinens közti stratégiai nézetkülönbség miatt a transzatlanti kapcsolatok 2002-ben szemmel láthatóan megroppantak. Ehhez persze hozzájárult az is, hogy a hidegháborús veszély elmúltával Nyugat-Európa sem érezte többé az USA gyámkodásának szükségességét.¹⁰

Az elnök Irakkal szemben az új évben is hajthatatlan maradt; az angol–amerikai expedíciós haderők már felvonultak a Perzsa-öbölben, és bevetésre készen álltak. Az esztendő első három hónapja világszerte ismét nagy tömegdemonstrációk jegyében telt el, melyek során a tüntetők azt követelték, hogy az USA hagyjon fel a háborús készülődéssel. A világ szkeptikus felének meggyőzése az amerikai politika jó szándékát illetően nem járt sikerrel. A propagandaügyekért felelős külügyi államtitkár, Charlotte Beers ezért beadta lemondását: az egykori marketing- és reklámszakember még a háború kitörése előtt kénytelen volt posztjáról távozni. Miután Szaddam Husszeint nem teljesítette Bush leszerelésre és távozásra felhívó ultimátumát, a hadműveletek 2003. március 20-án elkezdődtek. Perdöntő tárgyi bizonyítékok hiányában az ENSZ Biztonsági Tanácsa azonban nem hozott jóváhagyó határozatot a preventív csapás előtt; ily módon – sokak véleménye szerint – csorbult a nemzetközi jog, és az akció legitimitása megkérdőjeleződött. Idővel bebizonyosodott, hogy az iraki rezsimnek nem volt köze a 2001. szeptemberi terrortámadáshoz, és nem rejtegetett tömegpusztító fegyvereket: Amerika presztízsvesztést szenvedett. Egy vizsgálat kiderítette, hogy a Központi Hírszerző Hivatal nem rendelkezett megbízható információkkal, amikor vegyi és biológiai fegyverek létezését állította. A szenátus hírszerzési bizottsága ezért megrovásban részesítette a CIA-t; rangidős demokrata tagja, Jay Rockefeller úgy vélte: „Az amerikai hírszerzés hibái aláásták az Egyesült Államok szavahihetőségét. Tekintélyünk a világban soha nem volt alacsonyabb.”¹¹

A háború következtében általában tovább csökkent az USA iránti rokonszenv. A szegedi *Délmagyarország* néhány nappal a Bagdad elleni rakétatámadás után megkérdezte az „utca emberét”: igazat ad-e Amerikának? A nyilatkozók mind nemleges választ adtak.¹² Nemzetközi közvélemény-kutatások Bush világszerte negatív megítélését mutatták ki.¹³ Felmérések szerint 2004 nyarán már Európa lakosságának 76 százaléka elítélte a washingtoni külpolitika irányát, ugyanakkor a polgárok csaknem háromnegyede gondolta úgy, hogy az iraki háború növelte a terrorveszélyt. Tény azonban, hogy az európaiak egyértelmű *különbséget tettek az Egyesült Államok kormányzata (elnöke) és népe között*.¹⁴ Ennek tükrében nem tekinthető véletlenné, hogy Michael Moore provokatív aktuálpolitikai dokumentumfilmje, a *Fahrenheit 9/11* nagy sikert aratott Európában. „Amerikát azelőtt csodálták, félték tőle, vagy irigyelték. Most egyszerűen nincs a szavának hitele” – olvasható a New York University Európa-szakértőjének elemzésében.¹⁵ A „félrevezetés” és a hitelvesztés témája napjainkig ismétlődően visszatér az amerikai és a nemzetközi sajtóban. Itt egyrészt az iraki diktatúra és az al-Kaida, másrészt pedig Szaddam Husszeint és a tömegpusztító fegyverek önkényes összekapcsolása jön nyomatékkal szóba.¹⁶

⁹ Idézi HORVÁTH Gábor: A magányos külpolitika megbukott. *Népszabadság*, 2004. március 4.

¹⁰ Az Európa és Amerika közti nézetkülönbségekről lásd Christopher DICKEY: Fears in the 'Un-America'. *Newsweek*, 2002. február 11. 10–12.

¹¹ A szenátus megrója a CIA-t. (MTI-jelentés) *Népszabadság*, 2004. június 10.

¹² Igazat ad-e Amerikának? *Délmagyarország*, 2003. március 25.

¹³ Lásd Andrew MARR: We Are All Americans. *Newsweek*, 2003. június 23.

¹⁴ Lásd Adam PIORE: Innocents Abroad. *Newsweek*, 2004. június 28. 40–43.; SZŐCS László: Az európaiak szerint nőtt a terrorveszély. *Népszabadság*, 2004. szeptember 10.

¹⁵ Tony JUDT: A Matter of Public Trust. *Newsweek*, 2004. július 26. 15.

¹⁶ Lásd Paul KRUGMAN: The War President. *The New York Times*, 2005. június 24.; Bob HERBERT: It Just Gets Worse. *The New York Times*, 2005. július 11.

A bizalomvesztést egy 2004-ben kitört botrányorozat tette különösen emlékezetessé. Számos adat és fényképfelvétel került nyilvánosságra arról, hogyan bánnak a foglyokkal a Bagdad környéki Abu Graib börtönben.¹⁷ A kiszivárgott tények, illetve fotók bizonyosága szerint a fegyőrök és az amerikai katonai hírszerzés tagjai a Genfi Egyezményrel ellentétes módszerekkel kínoztak vagy félemlítettek meg iraki rabokat, hogy információt csikarjanak ki belőlük. A guantanamoi foglytáborhoz hasonlóan, a terroristagyanús „elemeket” nem tekintették szabályos hadviselő félnek, így az emberi jogait védő törvényeket sem alkalmazták esetükben. A Kongresszus mindkét háza elítélte a fogolykínzásokat, egyben bocsánatot kért az áldozatoktól. Bush elismerte: „A foglyok bántalmazását és megalázását ábrázoló szégyenteljes képek nem tükrözik az amerikai értékrendet. Foltot ejtettek hazánk becsületén és hírnevén.”¹⁸ Az elnök római látogatása alkalmával hiába tűntette ki a pápát az Elnöki Szabadságéremmel, hűvös fogadtatásban részesült: a Vatikánban II. János Pál nyilvános szemrehányást tett neki a megszálló erők által elkövetett fogolykínzásokért.¹⁹

Bush újraválasztása (2004) általában nem örvendeztette meg Európát. Az egyébként mértéktartó *The Guardian* c. baloldali-liberális brit napilap tv-kritikusa a választások előtt egy ironikusnak szánt cikkében – Bush ismételt győzelmétől tartva – jámbor óhaját fejezte ki az iránt, hogy bárcsak eltűnné az elnököt valaki láb alól: „John Wilkes Booth, Lee Harvey Oswald, John Hinckley Jr – most, hogy szükség van rátok, hol vagytok?”²⁰ Az európai pártok nagy többsége a vallás, a fegyverviselés, a homoszexualitás, a halálbüntetés, az egészségbiztosítás, a környezetvédelem ügyében inkább a Demokrata Párt elveihez állt közelebb. A vallási fundamentalizmus, a klerikalizmus jelentős térhódítása és politikai befolyása Amerikában az utóbbi években szintén azon tényezők közé tartozott, amelyek még távolabb vitték egymástól a két kontinenst. Európa ugyanis ma jóval szekularizáltabb; az állam és az egyház szétválasztása a gyakorlatban jobban működik. A tengeren túl ez most összemosódni látszik. Olyannyira, hogy például az állami iskolákban manapság felve tanítják az evolúció elméletét, mert jobboldali hivatalos körökben elfogadottabb a Biblia tanítása és az ún. „értelmes tervezés” („intelligent design”) elve.²¹

George W. Bush a New Yorkot és Washingtont ért terrortámadás óta folyamatosan és büszkén állította, hogy Amerika háborút vív, méghozzá a globális terrorizmus ellen: „Egy olyan ellenséggel állunk hadban, amelyik 2001. szeptember 11-én megtámadott minket.”²² Az iraki háború támogatottsága azonban tovább csökkent, az amerikaiak többsége szerint is hiba volt elkezdeni azt. Ezzel párhuzamosan romlott az ország nemzetközi megítélése is; csorbát szenvedett az emberi jogok védelmének tengerentúli mítosza. A döntéshozók azonban még jó darabig csupán imázsszelmét láttak maguk előtt, miközben az iraki konfliktus eszkalálódott. A probléma pedig már rég túlnőtte az imázst: mint láttuk, annak gyökere magában a politikában rejtett. A békés megoldásokat kereső „gyengéd hatalom” s a civil diplomácia módszereinek érvényesülése mindaddig váratott magára, amíg a külpolitika meghatározója a neokonzervatív ideológia maradt. Ez utóbbi irányzat esélyei azonban 2006-tól fokozatosan csökkentek, mégpedig az iraki háborús helyzet kilátástalansága és a demokraták kongresszusi választási győzelme miatt.

ANDRÁS CSILLAG

America's Image at the Turn of the Millennium

The United States has been struggling with a global image problem lately, mainly on account of its handling international conflicts. While, on the one hand, the U.S. advocates the spreading of democratic values and is the chief engine of economic development in the world, its role as a superpower has been exposed to criticism of-

¹⁷ Seymour Hersh Pulitzer-díjas oknyomozó riporter cikksorozata: *The New Yorker*, 2004. május 10., 17., 24.; 60 Minutes II. CBS Televízió, 2004. április 28.

¹⁸ Global Message. The White House, 2004. május 10. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2004/05/2004051016.html>

¹⁹ Lásd POGÁR Demeter: Busht hűvösen fogadta a Vatikán. II. János Pál szánalmas eseményeknek nevezte a fogolykínzásokat. *Népszabadság*, 2004. június 5.

²⁰ Charlie BROOKER: Screen Burn. *The Guardian*, 2004. október 23.

²¹ Afraid to Discuss Evolution. *The New York Times*, 2005. február 4.

²² Idézi Richard STEVENSON: President Makes It Clear: Phrase is 'War on Terror'. *The New York Times*, 2005. augusztus 4.

ten accusing it of unilateralism and „imperial overreach.” While waging a war on global terrorism with military means, eventually, the administration of G. W. Bush has been compelled to adopt elements of „soft power” as well as public diplomacy in its foreign policy in order to improve its prestige and image in the world. This essay examines some of the root causes for a changing American image overseas with an overview of how the U.S. has been seen and judged internationally, as reflected in the media.